

továbbépítő öntudatos polgárookra van szüksége. A nyilvános középiskola szociális kiegyenlítő szerepét szolgálja a tanár, ha ezeken az órákon diákjai szívébe tudja lopni a becsülettel végzett bármilyen munkának, mint egyetlen értékmérőnek elismerését, a szeretet jegyében vállalt közösségi szolgálatnak gondolatát. Ha a történeti hagyományokba való belenevelés a gyermeki lélek mélységét alapozta, az ilyen egybefoglaló honismeret szociális érzékenységét és felelősségét ébresztgeti. Ne tapadjunk a könyvben található olvasmányi szöveghez csupán — a tankönyvekkel még sokáig lesznek nehézségeink! — és találjunk módot a földműves élet szokásos bemutatása mellett a magyar iparos és kereskedő tisztas hagyományainak és sürgető feladatainak hangsúlyozására. Sajnos, ma nemcsak a foglalkozási rétegződésre, hanem a magyar élet kisebbségi formáira is utalnia kell annak a tanárnak, aki az egyetemes magyarság élethullámszába akarja tanulóit beállítani. A megszállott területi magyarság és idegen földrészekre szakadt véreink életének bemutatása ne sekélyesedjék el hazafias szólamokban, hanem a tragikus mozzanatok mellett mutasson rá azokra a nagy erkölcsi értékekre (a kisebbségi élet felelőssége, az újrakezdés bátorsága, az új körülményekhez alkalmazkodó rugalmasság, stb.), amelyekkel sok esetben előttünk jár ez a magyarság és megvilágító példát mutat a boldog birtokosoknak.

Szándékosan hangsúlyoztuk a kimondottan nevelő szempontokat, egyrészt, mert ezen a fokon nincs különösebb szakai szempontja a magyar nyelvi oktatásnak (a nyelvtanításon kívül) és így teljességgel nevelői célokat szolgál, másrészt, hogy rámutassunk azokra a rétegződésekre és egybefonódásokra, amelyek éppen ennél a tárgynál színezik, mélyítik, nehezítik a tanár munkáját. A nyelvápolás tárgyi ismeretközlés, erkölcsi nevelés és esztétikai útmutatás közül nem törhet egyeduralomra egyik sem, a tanár mértéktartó szempontjai teremtik meg közöttük az egyensúlyt. Hisz itt és mint mindenütt, a tanár személyisége az eleven oktatás nyitja. Ennek az önnevelésre, állandó mélyítésére, nem csökkenő problémaéhségére van szüksége annak a magyar tanárnak, aki *minden* diákjának *mindene* szeretne lenni. A sokoldalúság hangsúlyozása nem visszaretentés akar lenni, hanem felelősségre ébresztés, a praktikus methodikai kérdések elhallgatása nem akarja ezek mellőzhetőségét jelezni. Itt most azokat az elvi elgondolásokat és célkitűzéseket kellett kiemelni, amelyeknek irányítaniok kell gyakorlati tanításunk mesterségbeli fogásait.

Éber János.

A liceum sorsa

Nem célunk sem újat mondani, sem javaslatokat tenni, jóslásokba sem bocsátkozunk, csupán⁷ felszínen tartott gondolat-vezetéssel figyelemmel kísérjük az új iskolafaj körül tarajosodó hullámokat.

A liceum sorsa egybakapcsolódott a tanítóképzés sorsával azáltal,



hogy a még meglévő tanítóképzés átszervezésével a magyar törvényhozás a tanítónevelést tanítóképző-akadémiára bizza, ennek tagjai előzőleg liceumi érettségit tesznek.

A történeti háttérrel néhány vonással vázolván, el kell mondanunk, hogy a tanítóképző-intézeti tanárok kezdetől fogva érezték annak nehézségét, hogy 5 év alatt nem tudnak olyan tanítókat nevelni, akikről megnyugvással elmondhatták volna: teljes felkészítéssel bocsátom ki a tanítói hivatás betöltésére. Ennek az érzésnek a súlya alatt állandóan törekedtek a képzés kereteinek kitérítésére, jól emlékezve arra, hogy 1923-ban a közoktatásügyi kormányzat is 6 éves tanítóképzéssel ajánlódkozta meg a tanítók tanítóit, amikor a nemzeti újjáépítés korszakában a tanítóknak a romok eltakarításának és az akkor sokat emlegetett „kultúrfölény“ megtartásának nélkülözhetetlen munkásait ismerete fel.

A magyar tanítók is eszméltek megnövekedett jelentőségükre, s hogy egyre növekedett feladataik megoldását nemzetük számára biztosíthatják, emelkedést kerestek mind külső elismertetésben (érettségi útján), mind műveltségben (egyetemi tanulás által), mind pedig társadalmi helyzetükben hivatali helyükön való magasabbra jutással. Érettségit és egyetemen befejeződő képzést követelt a tanítók egyeteme.¹

A tanítóképzős tanárok maguk is alaposabb tanítónevelésre törekedve, keveselték az 5 éves tanulmányi időt, de ellenállottak annak a követelésnek, hogy a tanítóképzés egyetemen történjék, nem ugyan helyzetük érintetlenségének megóvása, hanem inkább a tanítónevelés gyakorlati követelménye és a főiskolai nevelési eszmény szolgálása között nyilvánvaló nagy távolság miatt. A gimnáziumi érettségit sem tartotta megfelelő alapnak a gimnáziumi oktatásnak a mindennapi nemzeti szükségletektől elvonatkoztatott jellege miatt.

Később a két érdekelt fél: a tanítóképző-intézeti tanárság és a tanítók álláspontja összeért, úgy, hogy az 1938. évi XIII. és XIV. t. c. egyező elvi alapon találta a tanítóképzés összetartozó tényezőit. A két törvénycikk minden nevezetes érdeket meghallgatott és minden jelentős, kívánatosnak tekintett újítást elvállalt az érzett szükségletek kielégítése céljából, azzal, hogy a XIII. t. c.-kel gyakorlati irányú *liceumot*, a XIV. t. c.-kel pedig *tanítóképző-akadémiát* szervezett.

Az élet egyre sebesebben változó szükségletei és a velejáró feladatok miatt 20 év óta sűrűn érkezett tanítástervek aggodalmaskodóvá tették a nevelésügy szakembereit, sok esetben a szülőket is, mert egy-egy újítás nem egyetemes átszervezésben, csak részletben jelentkezett, az élet próbáján életképtelennek bizonyult. Ezek a tanítástervek egyes (néha új) iskolafajokban vagy — fokon hoztak ugyan létre több-kevesebb változást, de, mert sürgetésre jöttek létre, hamar lemérhető kedvező eredményt vártak tőlük. Ha felülről nézzük az iskola és az élet egymásra feszülő viszonyát, észre kell vennünk a szüntelen versenyt az iskolák tanulmányi rendjét meghatározó tanítástervek és a jelentkező életszükségletek között. Mivel éppen a gyors élet miatt nincs türelem

¹ L a t jékoztatást a Nevelésügyi Szemle 1937. évf. 1. sz.-ában: dr. Juhász Béla: Tanítóképzésünk megoldására váró kérdései.

1—1 tanításterv kipróbálására, de már néhány kudarcot megérték, az emberek eleve szigorú bírálattal, elutasító magatartással fogadnak iskolaügyi javítási kísérleteket, feledve, hogy végeredményben minden tanításterv annyit képes használni, amennyire *jól* alkalmazni tudják. A világos fejű ember — óva magát a megszokott lengés erejétől — tudja, hogy a tanításterv keret, amelyet okos alkalmazással ő tölt meg tartalommal. Persze nem egyszer megesik, hogy az érvényesülni akaró tartalom szét-feszíti a megrokkant, korszerűtlenné vált keretet.¹

Csak ezzel a lelki magatartással magyarázható a sok óvakodás, aggodalmaskodás és kiegészítések. idő előtt sürgető nyugtalanság, amely a liceumot is fogadta s amely a tanítóképző-intézeti tanárok körében is kísértett.² E miatt volt arra szükség, hogy ez új iskolafajjal kapcsolatos szándékokat fejtegetve, egyetemes nemzeti érdekekre mutasson rá *Imre Sándor* a liceumnak iskolaszervezetünkbe való bevezetésével; ezzel eloszlatta a meredező komoly kétségeket, feloldotta a fogadtatás feszültségét és az egész kérdést kiemelte szűkkörűségéből, alacsony helyről való szemléléséből.³

Természetes tünetnek tartjuk, hogy a tanítóképző-intézeti tanárok a régi, most eltűnésre ítélt tanítóképzés sok szép és jó emlékének még eleven hatása alatt ragaszkodnak ahhoz az elismert meggyőződésükhöz, hogy a tanítónvelés huzamosabb ideig tartó tevékenység által lehet csak jó. Sokat megértet velünk a jelszó ereje is, amely úrrá lett a lelkeken, amely szerint tanítónvá valaki csak határozott, tartós időn *csak* erre a célra néző, tudatos előkészítéssel lehet, s hogy a sokakban csak vélemény alakjában élő nézetüket erősítsék, nem azt keresik a liceumban, amit a törvény beleiktatott, hanem azt, ami felfogásuk szerint belőle hiányzik. S mindezt akkor, amikor még sem végleges tanítástervi utasítás általánosan nem ismert, sem az oktatásban nagy jelentőségű tankönyveink még nincsenek. Hogy csak egyét említsünk, a tanítóképzés tenegelyében kétségtelenül a gyermek, a nevelés tárgya iránti érdeklődés felkeltése áll; ezt az eddigi képzés a tanítóképző gyakorló-iskolájában való látogatás által szerezte meg növendékeinek, a tanítójelölteknek. Ámde a liceum mellett nincs gyakorló iskola, tehát úgy vélik: elégtelen vagy inkább hiányos lesz e miatt a tanítónvá érlelés folyamata. Ilyenkor szem elől vész, hogy a törvény határozottan megjelöli: „A liceum feladata, hogy a tanulót . . . a családi és az iskolai gyermekneveléshez szükséges alapismeretek tanításával magasabb nevelési szaktanulmányokra előkészítse“ . . . Elesik a vád: íme, a liceum elindítja növendékeit a tanítónvá fejlődés útján, mert rendszeresen tanítja a gyermek testi és lelki jelenségeit, fejlődési törvényeit, nevelési ismeretekre oktat, ame-

¹ Erről beszélve, vonzza az embert a feladat, hogy egyszer tüzetesen vizsgálja: mi módon lehetne a tanításterv és az élet egyenlőtlen versenyét egészséges mederbe szorítani és tartós megoldást találni a tanításterv-elmélet bővítésével.

² Tárgyas módon tárta fel a kifogásait és adott határozott javaslatokat: dr. Somos Lajos, Mennyiben szolgálja a liceum a tanítóképzést? címen (Magyar Tanítóképző, 1939 1. sz.; a Lapszemle ismerteti e számunkban.)

³ A tanítóképzés és a liceum c. értekezésével (Magy tanítóképző, 1939. 2. sz.; olyóiratunk Lapszemléje most ismerteti.)

lyek természetes következménye a gyermekre vonatkozó mindenféle kérdés iránti érdeklődés felébredése.

Úgy véljük, a liceum sorsát nem az dönti majd el: hogyan fogadják a szervező törvényt, bár ez is hatással van a törvény végrehajtóinak lelkére, hanem az: hogyan végzik benne a munkát azok, akikre a törvény a *nevelést* bizza. A liceum tanárai tanítóképző-intézeti tanárok, akiknek eddig is az volt a feladatuk, hogy növendékeik figyelmét az emberekkel és különösképpen fejletlen emberekkel való törődésre, bánásmódra irányítsák, erre bennük hivatásérzést keltsenek. A liceum sokféle életpálya felé vezet a növendékeit; nem lehet kételkednünk, hogy a tanítóképző-intézeti tanárok ugyanezt a hozzájuknőtt szellemet érvényesítik a liceumban is, azaz nem hiányzik majd a liceumi nevelést végzők lelkéből a tanítói hivatásra való előkészülést elősegítő szándék és akarat.

Roppant nevezetes érdekek fűződnek ahhoz, hogy a liceum igazi nemzeti középiskolává váljék, e tekintetben jelentősége a beléjáró növendékek számával arányosan nő. Ha az új iskolát megtölti a nevelői gondolkodás szelleme s ez átsugárzik a különböző gyakorlati életpályákra kiáramló fiatalság lelkébe, fokozatosan közelebbjuthatunk minden nevelő eszményéhez: egyetemes nevelői gondolkodás kialakulásához. Ezért van arra szükség, hogy ez az iskola sok magyar iskolája legyen. A magyar nőnevelés is megoldáshoz jut és a nemzet fiainak gyakorlati életpályák felé vezetése az egészséges politika útján: neveléssel megy végbe. Ennek eredményét meglátni idő kell, mint mindenhez, amikor a nevelés gyümölcseiről van szó, de a belátásához már itt az idő, hogy végre eltüntessük a régi, keserű panaszt: nem vagyunk képesek messzi célért dolgozni.

Juhász Béla.

A ponyvakérdés

A szülői ház és az iskola mellett, mint hatalmas nevelő tényező, mindig ott állott az utca a maga, sokszor éppen nem kívánatos hatásaival. A nevelők, elsősorban a hivatásos pedagógusok mai nemzedékének szeme előtt azonban egy újabb nevelői nagyhatalom nőtt fel: az ifjúsági irodalom. A XX. században az irodalom olyan nagyhatalom lett, hogy hatása alól a társadalom egyetlen rétege sem vonhatta ki magát. Ezzel kapcsolatban minden emberréteg érdeklődési köre megnövekedett. Ez a megállapítás természetesen az ifjúságra is vonatkozik. Az új helyzet új gondok elé állította a nevelőket, új problémák vetődtek fel s ezek egy része még ma is megoldásra vár.

Van ezzel az irodalommal kapcsolatos kérdéseknek egy olyan ága